

AIB-DEV-4/2011.
(AIB-DEV-4/2010-2014.)

J e g y z ő k ö n y v *

az Országgyűlés **Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottsága**
2002-2010 közötti lakossági devizaeladósodás okainak feltárását, valamint az esetleges
kormányzati felelősséget vizsgáló albizottságának
2011. november 3-án, csütörtökön 8 óra 3 perckor
az Országház főemelet 58. számú tanácstermében
megtartott üléséről

**A jegyzőkönyv eredeti hitelesített példánya az Országgyűlés Levéltárában megtalálható.*

Tartalomjegyzék

<i>Napirendi javaslat</i>	3
<i>Elnöki bevezető, a napirend elfogadása</i>	5
<i>Járai Zsigmond szóbeli tájékoztatója</i>	5
<i>Kérdések</i>	9
<i>Járai Zsigmond válaszai</i>	10
<i>Simor András szóbeli tájékoztatója</i>	13
<i>Kérdések</i>	16
<i>Simor András válaszai</i>	17
<i>Egyebek</i>	19

Napirendi javaslat

1. A 2002-2010 között a Magyar Nemzeti Bank elnöki tisztségét betöltők meghallgatása

Meghívottak:

Járai Zsigmond

Simor András

2. Egyebek

Az ülés résztvevői
Az albizottság részéről

Megjelent

Elnököl: Dr. Papcsák Ferenc (Fidesz), az albizottság elnöke

Dr. Vas Imre (Fidesz), az albizottság alelnöke
Dr. Horváth Zsolt (Fidesz)
Kozma Péter (Fidesz)
Dr. Molnár Attila (Fidesz)
Dr. Steiner Pál (MSZP)
Dr. Ipkovich György (MSZP)
Dr. Schiffer András (LMP)

Helyettesítési megbízást adott

Kozma Péter (Fidesz) dr. Horváth Zsoltnak (Fidesz)
Dr. Steiner Pál (MSZP) megérkezéséig dr. Ipkovich Györgynek (MSZP)
Dr. Horváth Zsolt (Fidesz) távozása után Kozma Péternek (Fidesz)
Dr. Vas Imre (Fidesz) távozása után dr. Molnár Attilának (Fidesz)

Meghívottak részéről

Hozzászólók

Járai Zsigmond
Simor András

(Az ülés kezdetének időpontja: 8 óra 3 perc)

Elnöki bevezető, a napirend elfogadása

DR. PAPCSÁK FERENC (Fidesz), az albizottság elnöke, a továbbiakban ELNÖK: Jó reggelt kívánok mindenkinek! Engedjék meg, hogy szeretettel köszöntsem önöket az Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottságunk 2002-2010 közötti lakossági devizaeladósodás okainak feltárását, valamint az esetleges kormányzati felelősséget vizsgáló albizottság mai napon 8 órakor megtartandó ülésén.

Határozatképesek vagyunk. Horváth Zsolt Kozma Pétert helyettesíti, az ellenzék részéről még nem érkeztek meg a képviselő urak, de határozatképesek vagyunk, úgyhogy a munkát elkezdhetjük.

A kiküldött napirendi javaslatunk szerint a mai napon a Magyar Nemzeti Bank elnöki tisztét betöltő személyek meghallgatásával folytatnánk, a meghívottak Járai Zsigmond és Simor András. Nagyon szépen köszönöm, hogy eljöttek, és a bizottság rendelkezésére állnak. Ezt az első napirendi pontban tennénk meg, és elmondom a menetét a jegyzőkönyv számára is. A második napirendi pontunk pedig az egyebek, amiben a következő bizottsági ülés előkészítésével összefüggésben fogunk majd dönteni. Kérdezem a bizottság tagjait, hogy egyetértenek-e a napirendi pontra tett javaslatommal. (Szavazás.) Megállapítom, hogy egyhangúlag a napirendi pontot elfogadtuk.

Első napirendi pontunk tárgyalására kerül sor. Arra kérem önöket, hogy egy önök által meghatározott időkereten belül – bármilyen időkorlát lehetséges -, tehát akár másfél-két órán keresztül is folytatódhat az expozé része, mondják el, hogy hogyan látták önök a saját idejük időszaka alatti a lakossági eladósodással összefüggő kérdéseket. Annyit elárulok, hogy az előző ülésen a pénzügyminisztereket hallgattuk meg, akik 2002-2010 között tisztséget töltöttek be, az általuk rendelkezésre bocsátott prezentáció szerint is, de a szóbeli kérdésekre adott válaszban is gyakran említették a Magyar Nemzeti Banknak a felelősségét, sőt kifejezetten megjelölték felelősként az eladósodás tekintetében a Nemzeti Bankot mint beavatkozó vagy beavatkozásra hivatott munkaszervezetként. Ezt a bizottság tagjai kicsit furcsállották. Kérdezem a bizottsági munkatársat, hogy a jegyzőkönyveket megküldtük-e. (Dr. Virányi András: Igen, megküldtük.) Tehát akkor ez az önök számára is világos, és ismertté vált. Volt egy elnöki áttekintés, amely az előző időszakot, tehát az előző Orbán-kormány időszakát, és a 2002-2010 közötti időszakot is átfogta, jellemzően inkább kronologikus sorrendben, ezt is megküldtük. Azt a négy kérdést, amit az Alkotmányügyi bizottság plénuma határozott meg a számunkra, ezekre összefoglalóan, hogyha néhány gondolatot el tudnának mondani, ezzel is gazdagítva a munkánkat, azt megköszönjük.

Mielőtt Járai Zsigmondnak átadnám a szót, hiszen ő volt az, aki időben korábban töltötte be ezt a posztot, köszönöm azoknak az érdeklődőknek, akik eljöttek, és megtisztelik figyelmükkel a nyilvános ülésünket. Az ellenzék tagjai is hamarosan megérkeznek, ellenzék nélkül nem szívesen dolgozunk, de a meghallgatásokat megkezdhetjük. Átadom a szót Járai Zsigmondnak, tessék, öné a szó.

Járai Zsigmond szóbeli tájékoztatója

JÁRAI ZSIGMOND, az Magyar Nemzeti Bank volt elnöke: Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság! Köszönöm szépen a meghívást. Először is azt szeretném leszögezni, hogy én nem gondolom, hogy az én tisztem lenne, hogy megkeressem a felelősöket, ezért a felelősség ügyében nem szeretnék állást foglalni, azt gondolom, hogy ez a bizottság feladata, viszont igyekszem minden tőlem telhetőt megtenni, hogy elősegítsem az igazság kiderítését és a helyzet kialakulásához vezető okokat.

Három kérdésről szeretnék beszélni. Először arról, hogy a devizaeladósodás milyen komoly társadalmi és gazdasági problémát okoz, másodsor a kialakulás főbb okairól,

harmadszor pedig arról, hogy mit tett az elmúlt 8-10 évben a helyzet kialakulása érdekében vagy annak megelőzése érdekében.

Azt gondolom, hogy a 2000-es évek közepén kialakuló főleg lakossági és kisvállalkozói devizaeladósodás komoly társadalmi és gazdasági problémát okoz, és ez egyrészt veszélyezteti és veszélyeztetette a magyar gazdaság pénzügyi stabilitását, és hozzájárul komoly társadalmi problémák, feszültségek alakulásához is. Azt gondolom, hogy ez ma a magyar gazdaság egyik legsúlyosabb problémája. Nyilván a költségvetési helyzet és az eladósodás mellett, de nagymértékben hátráltatja az ebből a nehézségekből kivezető gazdasági út kialakítását, és ezért a probléma nem lebecsülendő. Úgy gondolom, hogy részben előre lehetett látni ennek a problémának a kialakulását. Ez a 2000-es évek közepén, 2004 körül kezdett el a devizaeladósodás nagyobb mértéket ölteni, más országokban voltak már kedvezőtlen tapasztalatok, elsősorban a Nemzeti Bankban, amit akkor tanulmányoztunk, ez a lengyel tapasztalatok. Lengyelországban a '90-es évek végén és a 2000-es évek elején a zlotyi jelentős gyengülése és a nagymértékű lakossági devizaadósság óriási gazdasági és társadalmi problémákat okozott, de sok más országban is előfordult már ez.

Az is igaz, hogy 2004-5-6 körül nem lehetett még látni, hogy ekkora probléma lesz belőle. Végül is a gond, ami mára kialakult, úgy gondolom, hogy lényegesen nagyobb lett, mint amit abban az időben, amikor ez elkezdődött lehetett várni, egyrészt sokkal gyorsabban nőtt a lakossági devizaadósság mint ahogyan az elképzelhető volt abban az időben. Voltak olyan esztendők, amikor 40-50 százalékkal növekedett a lakossági hitelállomány és a növekedésnek a döntő része svájci frank alapú vagy kisebb része euró alapú volt. (*Dr. Ipkovich György érkezik az ülésterembe.*) És ugye nem lehetett előre látni a 2008-as válságot, ami végül is az előző években követett rossz gazdaságpolitika miatt Magyarországot sokkal nehezebb helyzetbe hozta, mint a hozzánk hasonló országokat. Mint mondtam, azt gondolom, hogy ez a probléma veszélyezteti ma is Magyarország pénzügyi stabilitását, a magyar gazdaság pénzügyi stabilitását. A kialakulás legfontosabb okai között én a következőket látom. Az első a korábbi, 1999-ben, 2000-ben bevezetett kamattámogatásos lakáshitelek megszüntetése. Ezt a Medgyessy-kormány szüntette meg a 2002-es választások után, arra hivatkozva, hogy ez komoly költségvetési feszültségeket okoz, ami részben igaz volt, a kamattámogatás a gyorsan növekvő forint-hitelállomány miatt a szükséges költségvetési kamattámogatás valóban egyre növekedett, főleg azért, mert a kamatok magasán maradtak vagy magasak voltak.

A bevezetésekor ennek a konstrukciónak az volt a lényege vagy a filozófiája, hogy alacsony kamatra kaptak hitelt a lakásvásárlásra magyar állampolgárok, és arra számítottunk, hogy az eurózónához való közeledésünk vagy az Európai Unióba történő belépésünk során a magyarországi kamatszint folyamatosan csökkenni fog, és ez a kamattámogatás, amit a költségvetés 2001-ben, 2002-ben kiadott, folyamatosan csökkenni fog. A kamatszint csökkenésére reális lehetőség volt a 2000-es évek elején. Én emlékszem, hogy 2001-ben, mikor a Nemzeti Bankba kerültem, azt vizsgáltuk, hogy mi lesz akkor, ha a magyar kamatszint az eurókamatszint alá fog süllyedni, mint ahogy ez Csehországban vagy Dániában megtörtént. És nagyon gyorsan csökkent Magyarországon is a kamatszint, nagy bizalom volt a külföldi befektetők körében az ország gazdaságpolitikája irányában és abban az időben teljesen reális forgatókönyv volt, hogy 2004-ben Magyarország tagja lesz az Európai Uniónak és 2007-ben bevezeti az eurót Magyarország, és ez a közeledés egy forinterősödésre számító befektetőket vonzott Magyarországra, ami folyamatos kamatcsökkenést okozott.

2002 végén vagy 2003 után azonban ez egy jelentős fordulatot vett, a választások utáni rossz gazdaságpolitika következtében és 2003 végén a forint sáveltolási spekuláció és a rosszul sikerült kormányzati nyomás miatt a kamatokat jelentős mértékben emelni kellett, és így valóban a költségvetés támogatása a kedvezményes kamatozás miatt folyamatosan

növekedett. Ennek megállítására szüntette meg aztán a Medgyessy-kormány a forinthitelek kamattámogatását.

Mint mondtam, a rossz gazdaságpolitika miatt magas kamatok alakultak ki 2003-2004-re, bár ezek a kamatok nem voltak magasabbak, mint 2001-ben, de az adott helyzethez képest rendkívül magas, 10-12 százalékos kamatszint alakult ki 2003-2004 elején.

Hozzájárult a probléma kialakulásához az euróbevezetés állandó csúsztatása is, az Orbán-kormány célkitűzése az euró 2007-es bevezetése volt, és abban az időben 2001-2002-ben ez teljesen reális célkitűzésnek tűnt, majd a költségvetési deficit gyors növekedése, az államadósság gyors növekedése miatt az euróbevezetés céldátuma egyre távolabb került, először 2008, aztán 2009, aztán 2010, folyamatosan újabb céldátumokat tűzött ki a kormány, de az igazság az, hogy ezek a dátumok a kitűzésük időpontjában sem voltak általában reálisak vagy legalábbis nem voltak a megfelelő gazdaságpolitikával alátámasztva.

A svájcifrank-hitelezés kialakulásakor arra lehetett számítani, hogy Magyarország előtt-utóbb, előbb 2008, aztán 2009, majd 2010-ben bevezeti az eurót és az euró-svájci frank árfolyamkockázata azért lényegesen kisebb mint a forint-svájci frank árfolyamkockázata, tehát az euró tényleges bevezetése egy komoly, stabilizáló lépés lett volna a pénzügyi rendszer szempontjából. Ez aztán 2008-ban a gazdasági válság kapcsán beláthatatlan időkre tolódott, és az euróbevezetés elképzelése gyakorlatilag szertefoszlott. Hozzájárult a probléma kialakulásához a bankok magasabb nyeresége is, svájci frankban a bankok nagyobb nyereséget realizáltak mint a forintkamatokban, és igyekeztek kihasználni a lakosság ez irányú tudatlanságát, hogy a svájci frankban nominálisan viszonylag alacsony kamatra adtak hiteleket, és úgy tűnt, hogy nem minden esetben magyarázzák el világosan az egyébként pénzügyi kultúrával viszonylag hiányosan képzett lakosság számára ezeket a kockázatokat.

Számos előadásban, ha megengedik, elmondom, igyekeztem felhívni a figyelmet, hogy aki svájcifrank-hitelszerződést ír alá, az tulajdonképpen két szerződést ír alá egy időben. Egyrészt egy hitelszerződést, másrészt pedig egy fogadást köt, egy hosszú lejáratú fogadást, hogy a svájci frank árfolyama a hiteltörlesztés időszakában és kamatfizetés időszakában mennyi lesz. Én a magam részéről elmondtam számtalanszor, a lóversenyt tisztességesebb fogadásnak tartom, mint a devizaárfolyamra való spekulációt. És az volt a benyomásom, hogy a lakosság döntő része ezt a szerencsejáték vagy fogadás részét a hitelszerződésnek, nem igazán érzekelte, és arra számítottak, hogy a svájci frank árfolyama tartósan stabil maradhat. Egyébként abban az időben vezető bankárokkal való beszélgetés is ezt támasztotta nekem alá, hogy maguk a bankok is arra számítottak, hogy tartósan stabil maradhat a svájci frank árfolyama. Komoly bankárok bizonygatták nekem, hogy nem a nagyobb nyereség értelmében, hanem a lakosság alacsonyabb terhei érdekében alakították ki a svájcifrank-hitelkonstrukciókat.

Igazából nehéz megmondani, hogy hol indult el. Ahogyan ezt látni lehetett, a Magyarországon lévő külföldi bankok egy része indította el a svájcifrank-hitelezést. Az első talán a CIB volt, amelyik nagymértékben svájci frankban nyújtott hiteleket. A magyar bankok vezetői jobban látták a problémát, és azt mondták el, hogy kénytelenek követni a külföldi bankokat, mert ha ők nem alakítanak ki svájcifrank-hitelkonstrukciókat, akkor a hitelfelvevők más bankokhoz mennek át. Egy-két olyan bank volt, amelyik elmondta, hogy ők nem nyújtanak svájci frankban hitelt. A legkeményebben a City Bank állt ennek ellent, ők soha nem adtak – amennyire tudom – más devizában hitelt. Ők azt mondták, hogy már nagyon sok országban megégette magát a bank is, meg a lakosság is azzal, hogy már ország devizájában adósodott el, úgyhogy felelős bankok ilyen hitelt nem nyújtanak. De a bankok közötti verseny belevitte a magyar bankokat is. Elsősorban a néhány külföldi bank, Raiffeisen, Erste voltak a legdinamikusabbak ezen a területen. A magyarok inkább követték.

Az Európai Unióban liberalizált a devizagazdálkodás, tehát 2004-től fel sem merülhetett, hogy kötött devizagazdálkodás legyen Magyarországon. Ez az uniós tagság egyik

feltétele volt, egyébként már korábban, 2001-ben bevezettük a liberalizált devizagazdálkodást. Nem gondolom, hogy ennek bármilyen befolyása lett volna konkrétan a svájcifrank-eladósodásra. Az kétségtelen, hogy a szocializmus időszakában fennállt kötött devizagazdálkodásban nem lehetett más devizában eladósodni, az eladósodásnak nem a devizagazdálkodás liberalizálása volt a fő oka.

A harmadik kérdésben arra válaszolnék, hogy ki mit tett az eladósodás lassítása vagy megszüntetése érdekében. Először is a kormányzat és gyakorlatilag a kormányzat befolyása alatt álló Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete, röviden azt lehet mondani, hogy semmit nem tett. A különböző pénzügyminisztériumi tisztségviselőkkel vagy kormányzati tisztségviselőkkel vagy PSZÁF-tisztségviselőkkel folytatott beszélgetésben nekem az a benyomásom alakult ki, hogy egyrészt nem is értik a problémát. Lehet, hogy nem is akarták megérteni. Ezt azóta sem tudom magamban elrendezni, hogy intellektuálisan nem értették, vagy egyéb érdekeltségük miatt nem akarták megérteni. Megmondom őszintén, hogy bizonyos esetekben mind a kettőre reális lehetőséget láttam.

A kormányzat érdekeltsége kifejezetten a gyors lakossági eladósodás volt, ezáltal ugyanis egy gyorsabb GDP-növekedést tudott Magyarország produkálni, és azt kell hogy mondjam, hogy intelligensebb kormányzati tisztviselők ezt el is mondták, hogy nem érdeke a kormánynak, hogy megállítsa a gyors lakossági eladósodást, ugyanis így a kimutatott GDP-növekedés lényegesen magasabb volt, mint a természetes, normális adósságnövekedés útján zajló GDP-növekedés. Tehát én úgy gondolom, hogy ez a 2000-es évek közepén, 2005-6-ban akár 1 százalékos GDP-növekedési többletet is hozhatott, miközben persze a másik oldalon egy óriási kockázat halmozódott fel. Valószínűleg a bankok nyomása is ebbe az irányba hatott, hogy ne tegyen a kormányzat semmilyen konkrét intézkedést. Az általános érvek azok voltak, hogy az Európai Unióban nem lehet megállítani azt, hogy mindenki abban a devizában adósodjon el, amiben ő szeretne, hogy ennek a kockázatát a lakosságnak magának kell viselnie, hogy tanulja meg a lakosság, hogy milyen kockázatokkal jár ez, és azt kell hogy mondjam, hogy számos ilyen - hogy mondjam? – liberális vagy túlzottan neoliberais érv elhangzott, miközben magam is úgy gondoltam, hogy persze, aki ismeri a problémát, annak joga van fogadást is kötni a hitelszerződés mellé. Probléma azzal a 99,9 százalékkal volt, aki megítélésem szerint nem ismerte igazából a problémát és úgy kötött fogadást, hogy nem tudta, hogy mit tesz, és akinek nem volt ilyen fedezete.

A Nemzeti Bankban nagyon sokszor felmerült az, hogy hogyan lehetne lassítani vagy leállítani a devizahitelezést, azonban nem volt eszköze a Magyar Nemzeti Banknak arra, hogy ezt a folyamatot megakadályozza. Az eszközök a kormányzat kezében vagy a felügyelet kezében voltak. Ugye ezt nagyon jól mutatja, hogy amikor a kormány meg akarta állítani 2010-ben az Orbán-kormány megalakulása után, akkor néhány hét alatt megállította a devizahitelezés továbbterjedését. Akkor sem a Nemzeti Bank tette ezt meg, hanem a kormányzat. És úgy gondolom, hogy korábban is a kormányzat kezében voltak az eszközök.

A bank kezében egyetlen egy lehetséges eszköz volt, ez a tartalékszint szabályozása vagy megemelése. Ez azonban számos országban bebizonyosodott, hogy nem hatékony. Hogyha a jegybank megpróbálta volna megemelni a devizatartalékokat, tehát a devizahitelek utáni banki tartalékokat és így drágítani a devizahitelezést, annak egy következménye lett volna, mint ahogy sok országban ez volt, hogy más országok bankjai nyújtották ezeket a devizahiteleket, határon átnyúló szolgáltatásként esetleg a hazai bankok, anyabankjai vagy más konstrukcióval, de önmagában ez, úgy gondolom ma is, nem tudta volna megállítani a devizahitelezés elterjedését.

A Nemzeti Bank állandó figyelmeztetéseket küldött a problémáról, a félévente vagy negyedévente megjelenő stabilitási jelentésben ezek rendszeresen visszatérő, egyre súlyosabb figyelmeztetések voltak. A Nemzetközi Valutaalappal teljes egyetértésben történtek ezek a figyelmeztetések, úgy gondolom, hogy az IMF is többször figyelmeztette a magyar kormányt

is, az IMF-jelentésekből ez látható. A svájci jegybankelnök 2005-ös leveléből is világosan látható. Volt egy úgynevezett pénzügyi stabilitási bizottság, amiben a helyettesek vettek részt, tehát a jegybank alelnöke, az akkor pénzügyminisztériumi államtitkár és a PSZÁF alelnöke. Ebben a bizottságban sokszor megtárgyalták a Nemzeti Bank felvetésére ezt a problémát. Erről egy listát majd át fogok adni az elnök úrnak ezekről a figyelmeztetésekről és tárgyalásokról. Az volt a benyomásunk, hogy a kormányzat, a PSZÁF ezt nem tekinti komoly problémának, és nem is próbál olyan lépéseket tenni, amivel ezt meg tudná állítani. Köszönöm szépen a figyelmet. És a kérdésekre szívesen válaszolok a továbbiakban is. *(Dr. Schiffer András érkezik az ülésterembe.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen elnök úrnak. A jegyzőkönyv számára elmondanám, hogy dr. Ipkovich György képviselő úr dr. Steiner Pált helyettesíti, és közben megérkezett Schiffer András képviselő úr is. Az lenne a menetrend, hogy először kérdéseket lehet intézni az elnök úrhoz, és amikor ezt a meghallgatási kört befejeztük, Simor Andrással folytatnánk.

Kérdések

Ki kíván kérdést feltenni? Tessék, Vas Imre képviselő úr!

DR. VAS IMRE (Fidesz): Köszönöm szépen. Elnök úr mondta, hogy itt több értesítés érkezett a nemzetközi pénzügyi szervezetektől, és mondta, hogy elnök úrnak átadja. Ezt esetleg egy kicsit részletesebben a nyilvánosság kedvéért elmondaná-e?

A másik kérdésem, hogy ugye, hanem történt volna változás a kamattámogatásban, akkor milyen pálya rajzolható ki. Tehát egyrészt tartható lett volna, és nyilván a GDP-ben és a gazdasági folyamatokban mennyivel futhatott volna be más területet az eladósodással kapcsolatos terhek, illetve gondolva úgy a magánszemélyre, mint az állami terhekre?

A harmadik kérdésem az, hogy tudja-e, illetve melyik szervezetnek kellett volna fellépni azon banki gyakorlattal szemben, hogy a bankok, amikor aláírták a szerződést az ügyfelekkel, és azt az elnök úr is említette, hogy a pénzügyi ismeretek hiányának a kihasználásával történt, míg a bankok azt is aláírták az ügyfelekkel, hogy egyébként semmiféle banki reklám vagy banktisztviselői tájékoztatás nem befolyásolta a szerződés aláírásában az ügyfeleket, hogy meg tudja-e nekünk mondani, hogy ez ellen a szerződéses gyakorlat ellen melyik szervezetnek vagy kinek kellett volna fellépni. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönjük. Ipkovich képviselő úr!

DR. IPKOVICH GYÖRGY (MSZP): Köszönöm a szót. Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt elnök úrhoz tenném fel a kérdést, hogy a lakosság, de nemcsak a lakosság, hanem az önkormányzatok meg a gazdaság sem szimpátia alapján dönti el, hogy miben adósodik el, hanem különböző gazdasági számításokat végez. Ebben az időszakban, amikor ön volt az MNB-elnöke, lényeges különbség volt a devizahitelek kamatfeltételei, illetve forinthelek kamatfeltételei között. Nem gondolt esetleg arra, hogy a kamatkondíciók befolyásolásával lehetne motiválni a lakosságot az eladósodás devizaválasztása tekintetében? Ez lenne a kérdésem.

A másik pedig, hogy egyes szakértők szerint az úgynevezett kedvezményes lakástámogatási hiteltámogatási rendszer kisöpörte a forintot a hitelpiacról, és tulajdonképpen ezt pótolta a devizahitelezés. Mi erről az ön véleménye?

ELNÖK: Köszönöm szépen. Átadnám az elnöklést, hogy tudjak én is kérdezni.

(Az elnöklést dr. Vas Imre, a bizottság alelnöke veszi át.)

ELNÖK: Köszönöm szépen. Az ülésvezetést átveszem, és megadom a szót Papcsák elnök úrnak.

DR. PAPCSÁK FERENC (Fidesz): Számomra nem volt világos egyébként az a része az elmúlt pénzügyminiszteri meghallgatásnak, hogy amikor a pénzügyminiszterek a Magyar Nemzeti Bank beavatkozási eszközeiről beszéltek, és lényegében a felelősséget áttolták a Magyar Nemzeti Bankra, hogy egyáltalán milyen beavatkozási módokra gondoltak. Esetlegesen, ezt kérem, hogy fejtse már ki.

A másik, mennyire volt az gyakorlat az ön ismeretei szerint, hogy ezek a külföldi tulajdonú bankok, amelyeket közül ön név szerint is megnevezett kettőt, ott is előfordult, hogy pénzügyi szolgáltatásokat nyújtó társaságaikon keresztül hiteleztek. És itt bekapcsolnám azt a kérdést is, hogy nem maga a bank hitelezett, hanem valamely, az érdekeltségébe tartozó gazdasági társaság. Mennyire volt ez gyakorlat és miért harapódzott el?

A harmadik kérdésem pedig az, hogy nem mindegy, hogy milyen svájci frank kerül ki a piacra, tehát a hitelfelvevőkhöz, tehát hogy milyen forrásból szerezték a pénzintézetek a svájci frankot. A Magyar Nemzeti Bankon keresztül vagy saját bankjaikon keresztül, vagy külföldről hozták? Ez azért nem mindegy, hogy milyen piacon szerezték a svájci frankot, és adták oda az embereknek.

És én is visszatérnék a lakástámogatási rendszernek a megszüntetésére. Akkor terhet jelentett-e ön szerint ez a 200-250 milliárd forint a költségvetésnek minden évben, ami miatt ezt mindenképpen szükséges volt megnyirbálni, és lényegében felszámolni? Lényegében ennyi lenne. Nem tudom, van-e másnak kérdése. *(Nincs jelentkező.)* Ha nincs, átadnám önnek a szót.

Járai Zsigmond válaszai

JÁRAI ZSIGMOND, a Magyar Nemzeti Bank volt elnöke: A nemzetközi szervezetek többször figyelmeztették a kormányt elsősorban a svájci frank, de általában a külföldi devizában való eladósodás veszélyeire. Ennek legpregnansabb példája a svájci jegybankelnök által írott levél volt, amelyben ő kifejtette, hogy több országban vezetett pénzügyi stabilitási gondokhoz a svájci frankban történő eladósodás. Tőlem egy találkozó kapcsán Baselben azt kérdezte, hogy „Meg vagytok ti örülve? Tudjátok egyáltalán, hogy mit csináltok? Tudja Magyarország, hogy milyen úton halad, hogy ez mekkora problémát fog okozni?” Ez mondjuk a levélben nem volt így benne, de le volt írva az, hogy számos országban ez komoly problémákhoz vezetett. Ugyanilyen figyelmeztetések szerepeltek a Nemzetközi Valutaalap éves jelentéseiben is 2005-től kezdődően 2005-2006-2007-ben. Én magam többször megbeszéltem a Valutaalap Magyarországon lévő tisztségviselőivel ennek a problémának a nagyságát, a kialakulását és a növekedését. Meggyőződésem, hogy ezt a Pénzügyminisztériumban is elmondták és megbeszélték ezeket a problémákat. Az Európai Unióban, Frankfurtban a jegybankelnökök három havonta találkoznak, ezeken a találkozókön is felmerült általában, nem konkrétan Magyarország, de általában az, hogy a gyorsan felzárkózó közép-kelet-európai országokban rendkívül gyors vagy túlzottan gyors a hitelállomány növekedése, elsősorban a lakossági hitelállomány növekedése, és ehhez a svájcifrank- vagy az euróeladósodás nagymértékben hozzájárul. Mint mondtam, azért abban az időben az volt az elképzelés, hogy a svájci frank–forint árfolyamkockázat csak néhány esztendeig fog fennállni, mert belenövünk az eurózónába, és utána majd egy svájcifrank-euró árfolyamprobléma fog fennállni, ami azért – hogy mondjam? – logikailag lényegesen kisebb, bár mint látjuk az utóbbi időben, azért az sem teljesen kicsi.

A gazdaságpolitikáról én azt tudom elmondani, hogy 2000-es évek elején Magyarország volt az Európai Unióhoz felzárkózó országok mintaországa, és minden

nemzetközi fórumon úgy emlegettek bennünket mint a követendő példát a többi közép-kelet-európai ország számára, abban az időben a legközelebb jártunk a fegyelmezett gazdaságpolitikához és az euró bevezetéséhez. Nem véletlen, hogy végül is 2004-ben be tudtunk lépni az Európai Unióba. Akkor úgy gondolom, hogy Magyarország húzta szinte maga után vagy több más, kelet-közép-európai országot is az Európai Unióba. Ez a gazdaságpolitika, ha folytatódott volna, nekem meggyőződésem, hogy gyors gazdasági növekedést fenn lehetett volna még sokáig tartani, sokkal olcsóbban finanszírozható lett volna az ország, és a mostani egy főre jutó GDP-nk lényegesen nagyobb lenne mint ami ténylegesen kialakult. Annak az oka, hogy ez nem folytatódott, ez a 2002-es gazdaságpolitikai váltásban keresendő, elsősorban a Medgyessy-kormány túlzott béremelése és egyéb költségei tették lehetetlenné ennek a gazdaságpolitikának a folytatását. Megnőtt az államháztartás hiánya. Ha jól emlékszem, a GDP 10 százaléka körüli szintre nőtt 2002-ben, utána megnőtt az államadósság és Magyarország egyre kockázatosabb és rosszabb gazdaságpolitikai pályára került, amivel a svájcifrank-hitelezés kapcsán átmenetileg növelni lehetett a GDP növekedési ütemét, de ez a válságban olyan problémákat okozott, és ma is, amik összességében sokkal alacsonyabb egy főre jutó GDP-t eredményeznek. Tehát meggyőződésem, hogy egy 2002 után folytatott jó gazdaságpolitika esetén ma Magyarország sokkal előrébb lenne. Amit összehasonlításként el lehet mondani, azok az országok, akikkel együtt haladtunk az Európai Unió felé, Szlovákia, Románia, Lengyelország, Csehország, azokban az elmúlt tíz esztendőben a növekedés üteme legalább 20 százalékkal magasabb volt, mint Magyarországon.

Én azt gondolom, hogy nem túlzás azt állítani, hogyha folytattuk volna a jó gazdaságpolitikát, akkor ma 20 százalékkal jobb helyzetben lenne Magyarország.

Kinek lett volna lehetősége megvizsgálni a bankok hitelszerződéseit és azt nehezíteni? Egyértelműen a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének. Ez az ügyfél és a bank kapcsolata, teljesen egyértelműen a PSZÁF hatáskörébe tartozik. Bizonyos lépéseket tettek, tehát történtek bizonyos szigorítások, de ezeket igazán nem hatékonyan igyekezett a PSZÁF betartatni.

A kamatszintet vagy a kamatkondíciókat lehetett volna-e befolyásolni? Alapvetően a kamatszint a követett gazdaságpolitikától függ. A kamat azt jelenti, egy eladósodott ország esetében, hogy mennyiért hajlandók finanszírozni az ország pénzügyi adósságát azok a bankok vagy pénzintézetek, amelyek megveszik a magyar államkötvényeket. Ha nagyobb egy ország kockázata, mert rossz gazdaságpolitikai pályán halad, akkor magasabb kamattért hajlandók ezt finanszírozni. Kamatkiadásokat lehetett volna csökkenteni, ha folytatódik a 2000-es évek elejének gazdaságpolitikája. Akkor – én úgy gondolom, hogy – 2004-re eljuthattunk volna a 3-4 százalékos magyarországi kamatszinthez. Ez nem folytatódott. Ha akkor a Nemzeti Bank, mondjuk 2004-ben nem 10 vagy 12 százalékos kamatszintet állapít meg, hanem 5-öt vagy 6-ot, akkor azonnal pénzügyi válság következett volna be, az ország olyan gazdaságpolitikát folytatott, amit csak magas kamat mellett voltak hajlandók megfinanszírozni az adósok.

A kamatdöntés, bár úgy tűnik, hogy a Nemzeti Bank monetáris tanácsa hozza önkényesen, de alapvetően azért a gazdaságpolitika által meghatározott, hogy milyen kamatszinttel lehet egy országban dolgozni.

Emlékszem, hogy Csehországban alacsonyabb volt a kamat, mint az Európai Unióban, és örültem volna, hogyha 2004-2005-re Magyarország is eljut erre a szintre, és meggyőződésem, hogyha folytatódik a korábbi évek gazdaságpolitikája, akkor itt lettünk volna. Egy rendkívül rossz pénzügyi fegyelem alakult ki Magyarországon, minden esztendőben a benyújtott, az Európai Unió számára beadott konvergenciaprogramunk sohasem teljesünk, a konvergenciaprogramok önmagukban rosszak voltak egyébként, tehát egy rossz gazdaságpolitikai irányt határoztak meg. Magyarország 2002-ben gyakorlatilag egy

nagyon rossz gazdaságpolitikai pályára lépett, amiről azt tudom elmondani, hogyha lehet, akkor 2006-ban ez még rosszabb lett, tehát még tovább folytatódott. Ez vezetett a magas kamatszinthez.

Papcsák elnök úr kérdéseire, hogy a pénzügyminiszterek mire gondoltak, azt én nem tudom megmondani, valószínűleg nem értenek igazán a pénzügyi szabályozáshoz, vagy nem ismerik a Nemzeti Bankra vonatkozó jogszabályokat. Mint mondtam, a Nemzeti Banknak gyakorlatilag nem volt eszköze, egyedül a tartalékszabályozás volt, ami viszont egy nem hatékony eszköz, számos országban bebizonyosodott, hogy nem hatékony. Mindenféle társaságokat bevontak a hitelek kiadásába, ugye 2005-től vagy 2006-tól elsősorban egy olyan hitben éltek, hogy minél gyorsabban nő a hitelállomány, annál többet fognak keresni, és ennek a gyors hitelállomány-növekedésnek elsősorban az anyabankok vagy a külföldi anyabankok voltak az alátámasztói. Önmaguk már nem tudtak ennyi ügyletet lebonyolítani, ezért mindenféle közvetítő társaságokat bevontak, amikre azt lehet mondani, hogy számos esetben rendkívül kockázatosak voltak, általában a jogszabályoknak megfeleltek, de a bankok így elvesztették az ügyféllel való közvetlen kapcsolatukat, és számos esetben elvesztették a kontrollt is ezek fölött a hitelek fölött. Ami jelentős mértékben hozzájárult a mostani hitelválság kialakulásához. Azt gondolom, hogy nem lett volna ekkora válság 2009-ben Magyarországon, 2010-ben, hogyha nem nőtt volna ilyen gyorsan a hitelállomány.

A svájcifrank-hitelek forrása a bankoknál. Külföldi bankoknál egyértelműen az anyabankok által nyújtott hitelek voltak. Az anyabankok nyilván felvették svájci frankban ezeket az összegeket, és továbbították a magyar leánybankjaik felé. Az OTP esetében más volt a helyzet, ő közvetlenül váltott át, nem a Nemzeti Bankon keresztül, hanem a pénzpiacon keresztül közvetlenül vásárolt svájci frankot. De mondom, méretéhez képest viszonylag csekély mértékben. Tehát mint a legnagyobb bank és a legnagyobb magyar bank, viszonylag kis részt hasított ki a svájcifrank-hitelekből. Ahogy nekem a vezetők elmondták, kénytelenek voltak követni a külföldi pénzintézeteket, hogy ne maradjanak le a versenyben.

A lakástámogatások megszüntetése szerintem egyrészt gazdaságpolitikai hiba volt. Nagyon lényeges gazdaságpolitikai hiba volt, ami – azt gondolom, hogy – legfontosabb oka a svájcifrankválság kialakulásának. A hivatalos indoklás a költségvetési terhek miatt megszüntetés volt. Mint mondtam, a költségvetési terheket egy fegyelmezett gazdaságpolitika mellett lehetett volna csökkenteni. Mára gyakorlatilag nem lennének költségvetési terhei, 3 százalékos, 3-4 százalékosra süllyedhetett volna a kamatszint, és akkor nem kellett volna tovább támogatni ezeket.

A támogatás valóban nőtt, miután a fegyelmezetlen gazdaságpolitika miatt a kamat emelkedett. Ennek ellenére úgy gondolom, hogy - ezt nem tudom alátámasztani, bár az akkori beszélgetésekből ez a benyomásom alakult ki - nemcsak kizárólag gazdaságpolitikai, költségvetési okai voltak ennek, hanem egyszerűen azért is kellett megszüntetni politikai okokból, mert ezt az Orbán-kormány vezette be, és ez egy rendkívül népszerű intézkedés volt. Nagyon sokszor az volt a benyomásom, hogy a költségvetési okok inkább másodlagosak, mint a hivatalosan egyébként nem hangsúlyozott politikai okok voltak. Ez az Orbán-kormány egyik népszerű intézkedése volt, amit a következő kormányok nem akartak fenntartani, mert politikailag attól féltek, hogy azok az emberek, akik így kedvező lakáshitelhez jutnak, lakást tudnak vásárolni, továbbra is az Orbán-kormány – hogy úgy mondjam – adományának vagy pozitív gazdaságpolitikájának fogják tekinteni ezt, hogy így lakáshoz jutottak. És helyette egy más konstrukciót, egy svájcifrank-konstrukciót igyekeztek kialakítani. Valószínűleg a bankok befolyására is. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Visszaadom az ülés vezetését Papcsák elnök úrnak.

(Az elnöklést dr. Papcsák Ferenc, a bizottság elnöke veszi vissza.)

ELNÖK: Köszönöm szépen. Nagyon rövid véleményi körre van még lehetőség. *(Nincs jelentkező.)* Ha nincs, akkor nagyon szépen köszönjük az észrevételeit és a hozzászólását. Köszönjük szépen, hogy részt vett Járai Zsigmond a bizottság ülésén, és akkor Simor András elnök úrnak adnám meg a szót. De örülök, ha itt marad, és természetesen később is bekapcsolódhat, ha véleménye, észrevétele van. Esetleg Simor András elnök úrnak is, hogyha az elhangzottakkal összefüggésben kíván reagálni, azt külön is megteheti. Öné a szó.

Simor András szóbeli tájékoztatója

SIMOR ANDRÁS, a Magyar Nemzeti Bank elnöke: Köszönöm szépen, elnök úr. Elnök Úr! Tisztelt Képviselő Urak! Három kérdéssel szeretnék foglalkozni a hozzászólásomban.

Az egyik: megpróbálom elemezni a lakossági devizahitelezés felfutásának okait, másodsor felvázolni, hogy milyen szabályozási eszközök vannak a devizahitelezés korlátozása érdekében és harmadszor elmondani, hogy mit tett a Nemzeti Bank az én hivatali időmben.

Az első dolog, amivel kezdeném, az, hogy a devizahitelezés nem magyar betegség, bár kétségtelen, hogy a régióban mi élenjártunk ebben a betegségben, és persze ettől még jó lett volna elkerülni ezt, de látni kell azt, hogy ez nem egy magyar probléma, hanem az elmúlt évtizedben egy közép-kelet-európai probléma. Ezt bizonyítja többek között az is, hogy az Európai Rendszerkockázati Tanács, aminek tagja 27 európai uniós jegybankelnök, az európai pénzügyi felügyelet vezetői, az Európai Bizottság képviselője, illetve részt vesznek az ülésen az európai bankfelügyelet vezetői is, egyik első dolga volt, miután megalakult 2011 tavaszán, hogy a devizahitelezés problémáival foglalkozzon, és 2011 októberében egy 50 oldalas tanulmányt bocsátott ki, ami egyrészt elemzi a devizahitelezés okait Közép-Kelet-Európában, másrészt javaslatokat tesz a devizahitelezés korlátozása érdekében.

A másik dolog, amivel igazolni szeretném, hogy ez nem egy magyar probléma, az néhány adat. Ebben az anyagban részben pedig egyéb forrásokból látható, hogy 2011 során a lakossági hitelállományban a devizahitelek aránya a különböző országokban a következő volt. Litvániában 90 százalék, Szerbiában 80 százalék, Lettországon, Romániában, Horvátországban és Magyarországon 60-70 százalék, Bulgáriában és Lengyelországban 40 százalék, Ausztriában 30 százalék, és érdekes módon vagy talán nem is érdekes módon, Csehországban és Szlovákiában közel nulla. Ez volt a devizahitelek aránya a lakossági hitelállományban 2011-ben Közép-Kelet-Európában. Ezen belül a devizahitelek állományán belül Lengyelországban, értelemszerűen Ausztriában és Magyarországon kiemelkedően magas volt a svájcifrank-hitelek aránya.

A devizahitelezés elterjedésének vannak kínálati és keresleti okai. A kínálati okok között a következőt tudnám felsorolni. Egyrészt a válságot megelőző bőséges globális likviditás, amit úgy fogalmazhatnánk, hogy gyakorlatilag mindenre volt pénz a válságot megelőzően. A másik ok az már inkább hazai ok. A hazai megtakarítások elégtelensége, illetve az, hogy a hazai megtakarításokat a költségvetés rendkívül magas hiánya, a költségvetés túlterjeszkedése ezekben az években felszívta, és ebből következően nem volt elegendő megtakarítás Magyarországon a lakossági hitelállomány finanszírozására.

A harmadik kínálati oldali ok a hazai tőkepiacok viszonylagos fejletlensége volt, aminek eredményeképpen hosszú lejáratú források csak szűkösen álltak rendelkezésre a bankrendszer számára.

Negyedik kínálati ok az leánybankok jelentős szerepe a bankrendszerben, akiknek még könnyebb hozzáférése volt a devizaforrásokhoz külföldről.

Ötödik ok: az erős és alapvetően kockázati alapú verseny a bankrendszerben a piaci részesedések növelése érdekében.

És a hatodik ok az volt, hogy az osztrák bankok jelentős részesedéssel rendelkeztek Magyarországon, és mint említettem, Ausztriában magában is a lakossági hitelállománynak a 30 százaléka devizában állt fenn. Tehát ezek voltak a kínálati okok.

Voltak keresleti okai is a devizahitelezés elterjedésének. Az egyik az inflációs különbözetek miatt fennálló kamatkülönbözet. Tehát Magyarországon magasabb volt az infláció, mint Nyugat-Európában, és ennek következtében magasabbak voltak a kamatok is. De nemcsak az infláció miatt volt magasabb a kamatszint, hanem azért is, mert az eléggé költséges költségvetési politika miatt Magyarország kockázati felára is magasabb volt a régió országainak túlnyomó részénél.

Tehát ez volt az első keresleti ok. A második keresleti ok az árfolyamkockázat elégtelen érzékelése volt a lakosság oldaláról, amit egyrészt a lakosság tapasztalatlansága okozott, mivel nem értették kellően az árfolyamkockázatot, a másik ok, ami ehhez kapcsolódott, az árfolyamkockázat elégtelen érzékeléséhez, az optimista euróbevezetési várakozás, hiszen aki 20-30 évre vett fel hitelt, az abban az időben azzal a feltételezéssel élt, hogy csak néhány évet kell – idézőjelben – kibírni a forinttal, és utána pedig az euró lesz Magyarország devizája is.

Utoljára, de nem utolsó sorban a keresleti okok között említeném meg azokat az optimista felzárkózási és jövedelemvárakozásokat, ami Magyarországon általános volt, tehát hogy milyen gyorsan fogunk felzárkózni az eurózónához, mennyire fognak nőni a jövedelmek, és ebből következően egy nagyobb törlesztőrészt is ki fogunk tudni gazdálkodni, amikor a hitelt vissza kell fizetni.

Én általában javasolnám azt önöknek, hogy ha van idejük és energiájuk, akkor olvassák végig az Európai Rendszerkockázati Tanács jelentését, nem muszáj az egész ötven oldalt végigolvasni, van ennek egy vezetői összefoglalója, én azt gondolom, hogy nagyon jó képet ad egy általános európai vagy közép-európai problémáról.

Milyen szabályozási eszközei vannak és kinek? Természetesen szabályozási eszközök vannak a devizahitelezés korlátozására, de fontos hangsúlyozni, hogy eszköze annak van, akinek jogköre is van. Ez országonként változó, tehát nem szükségszerű, hogy minden országban ugyanolyan legyen. Az érintett országok majd' mindegyikében a bankfelügyelet a jegybankon belül található, és többségüknek nemcsak felügyeleti eszközeik vannak, hanem szabályozási eszközei vannak, ami két külön dolog, és ezt nem célszerű összekeverni.

Ezért félrevezető, hogyha azt mondjuk, hogy bezzeg más országokban a jegybankok ezt meg ezt tették, hiszen ezekben az országokban, ahogy említettem, a felügyelet a jegybankon belül volt található, és a felügyeletnek nemcsak felügyeleti eszközei voltak, hanem szabályozási eszközei is voltak.

Nálunk szabályozási eszközei csak a kormánynak, illetve nyilvánvalóan az Országgyűlésnek voltak és vannak. Tehát még a felügyeletnek is nagyon korlátozott szabályozási lehetőségei vannak Magyarországon a mai napig.

Milyen eszközöket lehetett volna bevetni? Lehetett volna a hitelfelvevők kockázati tudatosságát fejleszteni, lehetett volna korlátozni a hitelfelvevők kockázatvállalását, lehetett volna a pénzügyintézetek belső kockázatkezelését erősíteni, lehetett volna a pénzügyintézetek tőke megfelelési mutatóját a devizahitelezés arányában emelni. Lehetett volna monitorozni a hitelezők likviditási és finanszírozási kockázatait. Tehát ezek azok az eszközök tulajdonképpen, amiket lehetett volna alkalmazni. Nagyon fontos azonban hangsúlyozni, hogy a devizahitelezés korlátozását európai szabályozás abban az időben nem segítette, tehát minden magyarországi korlátozást viszonylag könnyen lehetett volna kijátszani európai méretekben, ami megnehezítette abban az időben egy-egy ország saját szabályozóinak feladatát. Ezt tulajdonképpen az Európai Rendszerkockázati Tanács anyaga is elismeri, és felhívja az országokat, hogy a jövőben reciprocitással éljenek. Tehát amennyiben az egyik

ország korlátozza a devizahitelezést, azt más országok felügyeletei hasonlóképpen támogassák.

Rátérve most már arra, hogy mit tett az MNB, gondolom, megértik, hogy más intézmény cselekvéséről nem kívánok szólni, csak az MNB-ről, és hozzászólásomat e tekintetben is csak saját hivatali időmre, azaz 2007 tavaszától tartó időszakra koncentrálok, amikor is gyakorlatilag a devizahitel-állománynak 60-70 százaléka már felépült Magyarországon.

Az MNB esetében, ahogy említettem, szabályozási eszköz nem állt rendelkezésünkre, két dolgot tehetett az MNB, a pénzügyi kultúra fejlesztését, erkölcsi ráhatást, a hangos szót tehetta, illetve elvben lehetősége volt a monetáris eszköztár célirányos szigorítására, vagyis a devizaforrásokra kivethetett volna magasabb tartalékrátát. A gyakorlatban ez nem lehetett reális opció, hiszen a bankok mérlegen kívüli ügyletekkel gyakorlatilag azonnal megkerülhették volna ezt a szabályozást. Ráadásul az MNB-nek 2009-ig ezeket a mérlegen kívüli ügyleteket még ellenőrizni sem volt joga, tehát nem is volt ráhatása, vagy nem is lehetett volna rájátszása, hogy hogyan játsszák ki a bankok ezt a szabályozást.

Jól mutatja egyébként ennek az eszköznek az alacsony hatékonyságát, hogy a román és a horvát jegybank hasonló eszközökkel próbálkozott, és hát az elején elmondtam, hogy mindkét országban hasonló méreteket öltött a devizahitelezés, mint Magyarországon, tehát ezek eredménytelenek maradtak.

Na most, a Nemzeti Bank persze számos kezdeményezéssel élt annak érdekében, hogy hogy lehetne korlátozni a devizahitelezést, én most csak a saját időmre korlátozódok. Én 2007 márciusában lettem a Nemzeti Bank elnöke, először 2007 októberében jártunk el. Akkor éppen a kialakulóban lévő jenhitelezés kapcsán kezdeményezésünkre a PSZÁF vezetői körlevelet bocsátott ki 2007 októberében a bankok számára. 2007 decemberében a Pénzügyi Stabilitási Bizottság ülésén tettünk javaslatot közös fellépésre, javasoltuk, hogy a PSZÁF nyilvános ajánlást adjon ki, amelyben fedezeti és jövedelmi korlátokat határozzon meg, illetve maximális futamidőt a bankok számára. Javasoltuk, hogy közös közlemény kerüljön kibocsátásra a devizahitelezés és ezen belül különösen a jenhitelezés kockázatairól, illetve hogy javítsuk az ügyfél-tájékoztatást.

Ennek eredményeként 2008 februárjában megjelent a PSZÁF-MNB közös ajánlása a devizahitelezés rendszerszintű kockázatairól, valamint ezen kockázatok prudens felméréséhez és kezeléséhez való intézményi és fogyasztóvédelmi követelményekről, ezen belül különös tekintettel a japán jen alapú hitelezésre.

Szintén kezdeményezésünk eredményeként 2008-ban készült egy közös PSZÁF-MNB tájékoztató a devizahitelezés kockázatairól a fogyasztók számára.

2009-ben a körültekintő hitelezésről szóló javaslatunkon dolgoztunk, gyakorlatilag az év során először júniusban egyeztetést folytattunk, kezdeményeztünk a bankokkal a devizahitelezés korlátozásáról szóló önszabályozásról. Ez a kezdeményezésünk sikertelen maradt. Ekkor augusztusban javaslatot fogalmaztunk meg a Pénzügyminisztérium és a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete részére. Októberben a javaslatot a honlapunkon publikáltuk, novemberben javaslatunkra a Pénzügyi Stabilitási Tanács ülésén egy napirendi pont volt ez a javaslat. Ennek eredményeként decemberben kormányrendelet született, amely két lépcsőben, 2010 márciusában és júniusában lépett életbe. Hozzáteszem, hogy a Magyar Nemzeti Bank javaslatai csak részben és enyhébb formában kerültek elfogadásra, hiszen jövedelem alapú hiteltörlesztési korlát nem lett a javaslatban meghirdetve. Ennek a javaslatnak elfogadása eredményeként júniusra gyakorlatilag megszűnt a devizahitelezés Magyarországon, 2010 júniusára, tehát ebben kijavítanám Járai Zsigmond elnök urat, a devizahitelezés 2010 júniusára gyakorlatilag megszűnt Magyarországon, és nem az Orbán-kormány devizahitelezést tiltó intézkedése volt ennek az oka.

Általánosságban azt szeretném elmondani, hogy pusztán szabályozási eszközökkel semelyik közép-kelet-európai országban sem tudták sikeresen megoldani, legfeljebb csökkenteni a devizahitelezés problémáját. Az igazi megoldás az alacsony inflációhoz kapcsolódó alacsony kamatok, tehát nem önmagában alacsony kamatok, mert olyan csak az álmvilágban van, az alacsony inflációhoz kapcsolódó alacsony kamatok és a lakosság pénzügyi tudatosságának emelése volt, vagy lehetett volna. Ezt bizonyítják a nemzetközi tapasztalatok is, ez bizonyítja azt is, hogy gyakorlatilag két ország volt Közép-Kelet-Európában, aki el tudta kerülni a devizahitelezés problémáját. Ez Csehország volt és Szlovákia. Mindkét országban fegyelmezett költségvetés, alacsony infláció és alacsony kamatok voltak, és ennek eredményeként nem is volt szükség szabályozási eszközökkel ezt a terméket korlátozni.

Ennek ellenére nyilván szabályozási eszközöknek van létjogosultsága, ha a makrogazdasági folyamatok eredményeként a devizahitelezés létrejön. Én azt gondolom, hogy a Magyar Nemzeti Bank a számára lehetséges eszközöket, ami alapvetően a javaslatétel és a figyelemfelhívás, azt megfelelően gyakorolta. Köszönöm szépen a figyelmüket, és állok rendelkezésükre amennyiben kérdéseik lennének.

Kérdések

ELNÖK: Köszönöm szépen. Kérdések. Vas képviselő úr!

DR. VAS IMRE (Fidesz): Köszönöm szépen. Úgy látom, hogy ön és előde között abban egyetértés van, hogy gyakorlatilag a devizahitelezés elterjedéséhez a költségvetés hiánya, illetőleg a rossz gazdaságpolitika, valamint a lakosság pénzügyi ismereteinek hiánya vezetett. Járai elnök úr említette, hogy ő nem tudja eldönteni azt, hogy a kormányzati szervek, tehát elsősorban a mindenkori pénzügyminiszterek nem értették vagy nem akarták érteni ennek az egyrészt rossz gazdaságpolitikának a következményeit, illetve egészen pontosan inkább a devizahitelezés kockázatát nem tudták, vagy nem akarták érteni. Ön szerint ebből melyiknek van nagyobb valószínűsége? Nyilván ön sem gondolatolvasó, de a véleményére mindenképpen kíváncsiak vagyunk. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Steiner Pál képviselő úr kérdez. Tessék!

DR. STEINER PÁL (MSZP): Tisztelt Elnök Urak! Tisztelt Bizottság! Mielőtt a kérdésemet felteszem, azelőtt szeretnék két mondatot mondani azzal kapcsolatosan, hogy szerintem a devizaeladósodás okainak feltárását, valamint az esetleges kormányzati felelősséget vizsgáló albizottság azért kínálódik, mert súlyos kompetenzavarban van. Ugyanis amit itt folyamatosan meghallgatott miniszter uraktól és elnök uraktól, azok nagyon komoly gazdaságpolitikai kérdések. Ebben én sem kompetensnek, sem vitapartnernek nem érzem magam, hisz' olyan tudáskülönbség van ezen a szakterületen. Ugyanakkor ennek az albizottságnak a jogi körülményeket kellene vizsgálni, arra pedig nem látok peremfeltételeket, ezért szeretném megkérdezni elnök úrtól mint hivatalban lévő vezetőtől, hogy az ön ismeretei szerint létezik-e olyan értékelés, gondolatmenet, amely szerint a devizaeladósodásnak valamilyen jogi keretek közötti okainak a feltárását úgy meg lehet állapítani, hogy ebből meg lehet állapítani, hangsúlyozom, jogi szempontból a kormányzati felelősséget is. Ezt a kérdést azért is teszem fel, mert korábbi ismereteim alapján, ezt a múltkori albizottsági ülésen is elmondtam, Orbán Viktor miniszterelnök úr és Medgyessy Péter későbbi miniszterelnök úr egy ország nyilvánossága előtti vitában szót váltott a devizahitelekről, és Orbán Viktor miniszterelnök úr nagyon büszke volt rá, Medgyessy Péter miniszterelnök úr pedig azt mondta, hogy a Fidesz jó gyakorlatát folytatni fogja a szocialista-szabaddemokrata kormány, és valóban ezt követően, erre személyes ismereteim vannak, olyan piaci körülmények

alakultak ki, olyan közgazdasági körülmények alakultak ki, amelyek ezeket az intézkedéseket indikálták. Végül ezt a kérdést azért is tettem fel, mert egy korábbi bizottsági ülésen már fideszes alelnök képviselőtársam arról értekezett, hogy a túlzott, agresszív reklám hozta ilyen helyzetbe a magyar lakáshitelezőket. Tehát az az érzésem, és erre szeretnék egy világos választ, hogy létezhet-e itt bármilyen jogi felelősség megállapítása, mert ez végül is az Alkotmányügyi bizottság jogi albizottsága. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Természetesen az elnök úr eldöntheti, hogy erre a kérdésre válaszol-e. Engedje meg a képviselő úr, hadd emlékeztessen arra, hogy ebben a parlamenti vitában, amely már 9. éve zajlott le, a Medgyessy Péter arra tett ígéretet, hogy a lakossági kamattámogatásos rendszert fogja fenntartani és nem a devizával történő eladósodást fogja támogatni. Mert az otthonteremtési program egy sikeres program volt, és nyilván meg akarta nyerni a választást, és erre tett ígéretet.

Ipkovich képviselő úr!

DR. IPKOVICH GYÖRGY (MSZP): Köszönöm a szót, elnök úr. Tulajdonképpen örülök, hogy itt maradt elnök úr, mert mind a kettőjükhöz szólna a kérdésem. Többször elhangzott önöktől a lakosság tapasztalatlansága vagy pedig egy kicsit alultájékozottsága a devizahitelekkel kapcsolatban. Az én kérdésem az lenne, hogy ami 2008-ban és azt követően történt, az a devizakockázat, illetve az ilyen jellegű hitelkockázat körébe tartozó folyamat-e vagy pedig azon túlhaladó, kvázi gazdasági vis maior eset. Hisz', különösen az időszakot megelőző csúszó forintleértékelés egy bizonyos kiszámítható árfolyamváltozás képzetét keltette a lakosságban. Ez azért egy kicsit drasztikusabb változás volt, és én nem tudom, hogy erre fel lehetett volna-e készíteni akár a lakosságot, de mondhatnám az önkormányzatokat is. Azért ne felejtjük el, hogy azért a lakossági devizaeladósodást vizsgáljuk, az önkormányzatok is nagy számban vettek fel devizahitelt, ott pedig szakértők tömege szokta kidolgozni azokat a hitelkonstrukciókat, amiket javasolnak az adott hitelfelvevőnek. Tehát a kérdésem erre irányulna, hogy miféle képzettség kellett volna ahhoz, hogy a 2008-as eseményeket előre lássák. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Mielőtt a válaszokat megadná elnök úr, csak a Steiner képviselő úrnak szeretném felhívni a figyelmét, hogy az albizottságunk létrehozásával az Alkotmányügyi bizottság azzal bízott meg bennünket, hogy négy kérdésre keressük a választ, és ezt a négy kérdést pontosan meghatározta és specifikálta. A meghallgatottak ezekre a kérdésekre koncentráltan tartották meg az expozéjukat, tehát nem tudom, hogy önnek megvan-e ez a négy kérdés még, mert akkor így, akkor eloszlathatom a legitimációs problémáit. Hogy kompetensek vagyunk vagy nem?

DR. STEINER PÁL (MSZP): Nem értem a kérdést. Azt gondolom, hogy én az albizottság tagjaként az albizottság ülésén a saját meglátásom és meggyőződésem szerint tehetek fel kérdést. Nem értem, hogy ügyrendileg miért tetszik ezt most értelmezni. Ezt a kérdést tettem fel. Az, hogy önök többséggel mit fogadtak el, ami ellen szavaztam, ahhoz nekem semmi közöm nincsen. Tessék szíves engem nem korlátozni ...

ELNÖK: Nem adtam meg a szót, majd utána. Köszönöm szépen. Megadom a szót Simor Andrásnak, és arra kérem, válaszoljon a kérdésekre.

Simor András válaszai

SIMOR ANDRÁS, a Magyar Nemzeti Bank elnöke: Megpróbálok a kérdésekre együtt válaszolni, mert hiszen nagyon összefüggenek. Ugye, hogy ki értette a kockázatokat, és ki

nem, hogy mennyire lehetett erre számítani, hogy ez bekövetkezik, hogy ez mennyire gazdasági vis maior. Én azt tudom mondani, hogy elvben a kockázatokkal mindenkinek tisztában kellett volna lennie. Hitelnyújtónak, hitelfelvevőnek, szabályozónak, kormányzati erőnek, politikusoknak, mindenkinek, hiszen elvben egy leértékelődés vagy egy deviza felértékelődése akár 50-100 százalékkal elvben lehetséges. Gyakorlatilag erre nagyon kicsi valószínűség volt, és nyilván a kockázatkezelők mindig akkor futnak jégre, amikor valami olyan történik a világban, amire az elmúlt 10-20 évben nem volt precedens, hiszen mindenki a kockázatkezelését a múltira alapozva állítja be. Megpróbálja azt megbecsülni, hogy mi az, ami történhet az elkövetkező években arra alapozva, hogy mi történt a múltban. Most ami 2008-tól történt a világban, arra 70 év óta nem volt precedens, és ebbe a problémába, nem a devizahitelezés kapcsán, hanem sok egyéb dolog kapcsán a világ nagy része belefutott, túlzott kockázatokat vállalt.

Azt gondolom, hogy a 2008-as válságra voltak, akik számítottak, de ez a szűk kisebbség volt. Arra, hogy a svájci frank a forinthez képest ilyen árfolyamon fog elérni, én nem gondolom, hogy valaki Magyarországon számított. Még akkor sem, hogyha utólag most esetleg azt állítja, mert utólag a jövőt nagyon könnyű előre jelezni. Előre egy kicsit nehezebb.

Azt gondolom, hogy nem is ez a lényeg. A lényeg az, hogy elvben nem szerencsés, hogyha a lakosság devizakockázatot vállal fel, mert ez egy olyan kockázat, amit tíz évre előre senki nem tud kiszámítani. Még a legavatottabb szakértők sem, és ráadásul, ha a kockázat bekövetkezik, akkor még védekezni sem lehet ellene. Tehát nekem a devizahitelezéssel, ha úgy tetszik, elvi problémáim és nem gyakorlati problémáim vannak. Már a devizahitelezéssel azok számára, akik nem rendelkeznek megfelelő természetes fedezettel, nem rendelkeznek devizabevétellel.

Ami a jogi kérdést illeti, én ennek nem vagyok szakavatott tudora, tehát én nem tudok arra válaszolni, hogy jogi felelősséget meg lehet-e állapítani és ki tud megállapítani. Én itt csak arra vállalkoznék a bizottság munkájának elősegítése érdekében, hogy a Nemzeti Bank tevékenységéről adjak számot, illetve arról, hogy általában a devizahitelezés felfutásához mi vezetett Magyarországon és tágabb értelemben a régióban. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Tessék, elnök úr!

JÁRAI ZSIGMOND, az Magyar Nemzeti Bank volt elnöke: Bocsánat, csak Ipkovich képviselő úrnak én is szeretnék válaszolni. Ugyan én is elmondtam, hogy a lakosság alacsony pénzügyi kultúrája is vezetett ehhez, de hogy őszinte legyek, nem gondolom, hogy ez volt az alapvető probléma. Igazából nem várható el a lakosságtól, hogy olyan pénzügyi kultúrával rendelkezzen, amivel elhárítaná az alacsonyabb törlesztőrészletek és alacsonyabb kamatok fizetési lehetőségét annak a megértésével, hogy ez önmagában egy kockázatot is hordoz. Bár ugye ez lenne az ideális világ, hogy mindenki maga tudná mérlegelni az ezzel járó kockázatokat. Az, hogy a magyar lakosság különösen érzéketlen volt erre a kockázatra, annak részben az is oka, hogy az elmúlt évtizedekben ugye nem is volt lehetősége egy kötött devizagazdálkodásban árfolyamkockázatról egyáltalán tanulni, vagy értekezni, vagy megtapasztalni. Nem véletlen, hogy még a bankárok vagy politikusok sem látták világosan, vagy nem értették ezt a kockázatot. Én úgy gondolom, hogy persze, senki sem látta előre, hogy milyen válság lesz 2008-ban, vagy nem lehetett előre látni, de az azért egyértelmű, hogy nem helyes egy országban, hogyha egy lakosság egy másik ország devizájában adósodik el. Ennyit a politikusoknak, gazdaságpolitikusoknak tudniuk kell.

Emlékszem, hogy 2006 körül a Nemzeti Bankban megnéztük, hogy más országok mit tesznek a pénzügyi kultúra javítása érdekében; úgy emlékszem, hogy például Ausztriában odatettek mindenki elé egy táblázatot, hogy a svájci frank árfolyama az elmúlt 15 vagy 20 évben hogyan alakult, és amikor felvette a hitelt, akkor ezt a táblázatot is tanulmányozhatta.

Ha ezt Magyarországon odatették volna, ugye ezt a felügyeletnek kellett volna előírnia, akkor azért ebből látszott volna, hogy 1988-ban, emlékeim szerint 20-30 forint körül lehetett egy svájci frank, 2006-ban, amikor felvették ezt a hitelt, 18 év múlva meg 140-160, tehát mondjuk ötszöröse vagy hatszorosa volt, és ha ezt kivetítik a jövőre, akkor arra lehetne számítani, hogy az elkövetkező húsz évben, ha ugyanígy fog alakulni az árfolyam, akkor a százezer forintos törlesztőrészlet ötszázezer forintra nőhet az elkövetkező 15 vagy 20 esztendőben. Azt gondolom, hogy ma sem látjuk ezt világosan. Persze, akkor arra számítottunk, hogy majd belépünk az eurózónába, és nem lesz ekkora árfolyamkockázat. Ma sem tudjuk pontosan, hogy mekkora lesz az árfolyamkockázat.

Azok a magánemberek, akik tőlem kérdezték akkor, hogy vegyenek-e fel svájcifrankhitelt, én mindenkinek elmagyaráztam, hogy nézzék meg az elmúlt húsz év árfolyamát, olyan érveket mondtak nekem, hogy de, az elkövetkező húsz év nem olyan lesz, mint az elkövetkező húsz év, ez biztos, lehet, hogy rosszabb lesz, lehet, hogy jobb lesz, ezt nem tudjuk, hogy milyen lesz, hogy akkor még azt is mondták, hogy de te ott vagy a Nemzeti Bankban, és nem engeded leértékelődni a forintot. Hát én mondtam, hogy ilyen hatást azért talán túlzás lenne bárkinek is tulajdonítani, de akármilyen nemzeti banknak is, tehát azért az látszott, hogy volt egyfajta optimizmus a lakosságban. Ahogy elnök úr is elmondta, hogy majd nőni fognak a jövedelmek, könnyebben fogják tudni fizetni a törlesztőrészletet. Ennek ellenére én azt gondolom, hogy alapvetően a politikusok feladata megvédeni részben vagy teljesen a lakosságot egy olyan kockázattól, aminek ők nem látják át világosan a következményeit.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Hozzászólási kör előtt csak a jegyzőkönyv számára rögzíteném, hogy dr. Horváth Zsoltot Kozma Péter és Molnár képviselő úr pedig Vass Imrét helyettesíti.

Hozzászólás? *(Nincs jelentkező.)* Nem látok jelentkezőt. Akkor esetleg még néhány gondolatot az elhangzottakkal kapcsolatban kívánnak-e mondani elnök urak? Nem. Akkor nagyon szépen köszönjük, hogy a bizottság rendelkezésére álltak, és további jó munkát kívánok önöknek. Mi folytatjuk még a munkát.

Egyebek

Az egyebek napirendi pontban, tessék Ipkovich képviselő úr!

DR. IPKOVICH GYÖRGY (MSZP): Köszönöm a szót, elnök úr. Ígéretet kaptunk az elnök úrtól, hogy a javaslatunkról döntés születik: Varga miniszter úr kihall... kihallgatását *(Derülség.)* meghallgatását kértük. Most már az ember ilyen terminus technikusokban gondolkodik. Az az igazság, hogy bár kijelölt az Alkotmányügyi bizottság nekünk egy időkeretet, ez a 2002-2010, de az tisztán látszik, hogy ennek a folyamatnak előélete és utóélete is van. Másrészt én úgy gondolom, hogy a 2002-es határidő nem zárja ki miniszter úr meghallgatását, hiszen 2002-ben ő is volt miniszter bizonyos ideig. Ezért tisztelettel javasolnám a bizottságnak, hogy hallgassuk meg, legyen „kerek ez a káposzta”. Nézzük meg, hogy ő mit mond az előzményekről.

Megmondom őszintén, engem különösen a kedvezményes lakásépítési hitelkonstrukció érdekelne az ő szájából. Nem lenne tanulság nélküli, ha meghallgatnánk.

ELNÖK: Ezt az indítványt vettem, tehát nem zárkoztam el, és még a szavazásnál ha engedje meg képviselő úr, hogy folytassuk le a munkatervünk szerinti meghallgatások első körét, és ha szükségesnek látjuk, mert itt több személy neve is felmerült, nem csupán a Varga miniszter úré mint pénzügyminiszternek, hanem esetlegesen az akkori leghosszabb időt betöltő miniszterelnöknek az esetleges meghallgatására is sor kerülhet. Ezt döntsük el

esetlegesen, hogyha erre kérhetem. Mikor ezeket a meghallgatásokat lefolytattuk, a legközelebbi ülésünkön. Nem zárkózom el, csak folytassuk le a meghallgatásokat, abban a munkatervben, abban a munkarendben, amit eddig meghatároztunk a magunk számára. A jövő héten meghallgatnánk a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének jelenlegi, illetve volt vezetőit, utána pedig a bankoknak a főtitkárát és a Statisztikai Hivatalt, a Bankszövetséget. Itt nem feltétlenül meghallgatásról van szó, hanem egy statisztikai jelentést szeretnénk bekérni majd. Esetlegesen arra az ülésre... Tehát a jövő héten döntenénk ezekben a kérdésekben, mert akkor a meghallgatási köröknek a végére értünk. Ha ez elfogadható, ez jó. Ha nincs hozzászólásra jelentkező, az ülést berekesztem. A jövő héten kedden reggel folytatjuk 8 óra 30 vagy 9 órakor. *(Dr. Steiner Pál: 8 óra 30, mert tízre el kell mennem.)* 8 óra 30-kor. Köszönöm szépen. Értesítjük önöket meghívó formájában.

(Az ülés befejezésének időpontja: 9 óra 24 perc)

Dr. Papcsák Ferenc
a bizottság elnöke

Jegyzőkönyvvezető: Lajtai Szilvia